

Pravda a ‚existence‘

Karel Kosík napsal v roce 1992 do vánočního čísla Literárních novin, že „kultura i evropanství se zakládají na předpokladu, že existuje pravda“, zatím co „nová ideologie vyhlašuje něco převratného: pravda neexistuje“. Závažný filosofický problém se ovšem skrývá za slovesem „existovati“. Kdysi poklesl význam slova „existence“ na poukaz k pouhému výskytu; později, s objevem subjektu (v novém smyslu) a zejména po Kierkegaardovi znamená „existence“ něco mnohem pozoruhodnějšího, než je pouhý „výskyt“. Avšak ať už pochopíme „existování“ jakkoli, upadneme do potíží, když je budeme aplikovat na „pravdu“. Můžeme říci, že se pravda – někde a někdy – vyskytuje? A pokud bychom snad upustili o chápání „pravdy“ v silném smyslu a omezili se jen na „jednotlivé pravdy“, tj. na pravdivé výroky, myšlenky, teorie, poznatky atd., nezdá se, že by sama okolnost, že se nějaké takové jednotlivé pravdy také – mezi jiným – „vyskytují“, nic tak významného, čím by stále za to se zabývat. Sám „výskyt“, tj. sama skutečnost, že se něco „vyskytuje“, ještě nemá s „pravdou“ mnoho společného, neboť platí, že se také „vyskytují“ omyly, nepravdy a lži. Jako důležitá se pak jeví spíše otázka, jak od sebe rozeznat pravdu od nepravdy. Pokud ovšem termín „existence“ a „existovati“ chápeme jako vystupovat ze sebe (event. stát ven ze sebe, jak to vykládá Heidegger), jako sebe-přesahování, které je charakteristické pro „subjekt“ jakožto non-objekt, pak je tu zase jiný problém: je možno „pravdu“ v silném smyslu chápat jako „subjekt“? V čem by spočívala subjektní aktivita Pravdy (píšme ji tak, jde-li o „pravdu“ v silném slova smyslu)? Nemuseli bychom ji chápat spíše jako zásadně obrácenou opačným směrem, než jakým míří všechny subjektní aktivity, tedy i naše vlastní? – Mám za to, že Pravda skutečně „neexistuje“, že to není žádné „jsoucno“ a také žádný „subjekt“ (každý subjekt je jsoucno, tj. událostné dění, které má počátek i konec a mezi nimi více méně integrovaný průběh). Ale bylo by omylem mít za to, že to stačí k tomu, abychom řekli, že Pravda je jen fikce, že to je iluze, iluzorní idea. Zde platí to, co jsme našli v tzv. 3. Ezdráš: Pravda je mocnější než kterékoli jsoucno, než kterékoli i nejgigantičtější dění. Její obrovská, ničím nepředstížitelná „moc“ spočívá právě v tom, že „není“, že není žádným „jsoucnem“ – takže nikdy nepomíjí, ale vždy znovu přichází. A to z budoucnosti. To je něco, co žádné jsoucno – a tedy ani žádná existence – nedokáže.

(Písek, 050302-1.)